

४. अनुभवी शेतकरी

यशवंत सुरोशे (जन्म-१९७८) : विविध वृत्तपत्रे व मासिकांमधून लेखन.

रामरावांनी आपल्या मुलांना कष्टाचे महत्त्व पटावे, म्हणून केलेली युक्ती कशी यशस्वी झाली, याचे वर्णन प्रस्तुत पाठात लेखकाने केले आहे.

आयुष्यभर काबाडकष्ट करून रामरावांनी आठ एकरांची शेती स्वतःच्या मालकीची केली. एकीकडे शून्यातून विश्व निर्माण केल्याचा आनंद रामरावांच्या मनात होता, तर दुसरीकडे आपली तिन्ही मुले नीट शिकली नाहीत आणि शेतीच्या कामाला हातभार लावत नाहीत या चिंतेने त्यांचे मन ग्रासले होते. उतारवयामुळे आता कामही होत नव्हते. त्यात मनाच्या या रोगाला कोणतेच औषध लागू पडत नव्हते. बिछान्यावर पडलेल्या रामरावांच्या डोळ्यांसमोर आठ एकरांचा हिरवागार पट्टा ओसाड पडल्याचे दुःस्वप्न तरळून जायचे. जीव घाबराघुबरा व्हायचा; पण तिन्ही मुलांना फिकीर नव्हती. बावीस-पंचवीस वर्षांचे हे तगडे तरुण गावभर हिंडत, गप्पा मारत आणि फक्त

जेवायला घरी वेळेवर येत. रामरावांना काय करावे हेच कळेना.

एके दिवशी डॉक्टरांकडे जाण्याच्या उद्देशाने रामराव घराबाहेर पडले. दवाखान्यात न जाता पेठेतल्या एकमेव बँकेत गेले. बँकेच्या व्यवस्थापकांशी अर्धा तास चर्चा केली नि परत घरी आले.

रात्री रामरावांच्या पत्नीने सर्वांना जेवायला बोलावले. जेवणापूर्वी रामराव मुलांना म्हणाले, “मुलांनो, आता मी थकलोय. माझ्याच्यानं ही शेतीवाडीची कामं होणार नाहीत. तुम्हांलाही शेतीची कामं करायला कमीपणा वाटतो. बँकेत मी तुमच्यासाठी कर्जाची सोय करून आलोय. तुम्हांला प्रत्येकाला पाच लाख रुपये कर्ज मिळेल. त्यातून तुम्ही पोटापाण्याचा

शिक्षकांसाठी : विद्यार्थ्यांकडून ही कथा प्रसंगानुसार वाचून घ्यावी. या कथेचे विद्यार्थ्यांकडून साभिनय सादरीकरण करून घ्यावे. वर्तमानपत्रे, मासिके यांमध्ये आलेल्या विविध कथांचा संग्रह करून त्यांचे विद्यार्थ्यांकडून समजपूर्वक प्रकट वाचन करून घ्यावे.

धंदा करा. कर्जासाठी जमीन गहाण ठेवायचं ठरवलंय. फक्त तुम्ही एक काम करा, गावातल्या बँकेच्या नियमाप्रमाणे प्रत्येकानं दहा हजार रुपये भरून आपापलं कर्जखातं बँकेत काढा. कागदपत्रांची जमवाजमव मी केली आहे.”

मुलांना खूप आनंद झाला. प्रत्येकाच्या डोळ्यांसमोर पाच लाखांचा आकडा तरळत होता. त्यानंतर हे दहा हजार कोटून आणायचे, असा प्रत्येक जण विचार करू लागला. त्या रात्री तिन्ही मुले बराच वेळ चर्चा करत एकत्र बसली.

दुसऱ्या दिवशी सकाळी कुठेतरी पेठेत, मित्रांकडे उसनवारी करण्यासाठी गेली; पण कोणाचेच काम झाले नाही. रामराव या सर्वांचा कानोसा घेत होते. दुपारच्या वेळी तिन्ही मुले रामरावांचा निरोप घ्यायला आली. “आम्ही शहरात चाललो आहोत. महिनाभरानं दहा-दहा हजार रुपये कमवून आणू, तेव्हाच घरी परतू.” एवढे बोलून, तिघे पाठीवरच्या पिशव्या सांभाळत गेलेमुद्धा.

शहरात त्या तिघांना कोणीही महिना दहा हजार रुपये पगाराने नोकरीवर ठेवले नाही. मोठ्या मुलाला किराणा मालाच्या दुकानात सात हजार रुपये पगाराची नोकरी मिळाली. मधल्याला हॉटेलमध्ये स्वच्छता करण्याची पाच हजार रुपये पगाराची नोकरी मिळाली. धाकटा मुलगा दिवसभर फिरून कुठेच नोकरी मिळत नाही, म्हणून बसस्थानकामधल्या रसवंतिगृहात सहा हजार रुपयांच्या पगारावर नोकरीस राहिला.

पहिल्याच दिवशी खूप भूक लागली, म्हणून थोरल्याने पोत्यातले मूठभर शेंगदाणे उचलले नि तोंडात टाकले. हे मालकाने पाहिले. थोरल्याला कडक शब्दांत सुनावले. त्याचा अपमान केला. थोरल्याला घरातल्या कोपऱ्यात भरलेल्या शेंगांची पोती आठवू लागली. खाली मान घालून तो पोती उचलू लागला. मधल्या मुलाची तर हॉटेलातील साफसफाई करून पुरती वाट लागली. दिवसभर हात ओले राहिल्यामुळे पांढरेफटक पडले. नाकाला हॉटेलमधल्या पदार्थांचा वास नकोसा झाला. त्याला आपल्या वावरातला पाट आठवू

लागला. ‘खळखळ पाण्याचा पाट साऱ्या पिकाला पाणी पाजत पुढे जातो. निर्मळ, नितळ पाणी, हिरवं शेत पाहून मनाला तरतरी येते आणि इथे... यापेक्षा शेताला पाणी देणं सोपं!’ असा विचार करून तो काम करत राहिला. धाकट्याचीही परिस्थिती फार वेगळी नव्हती. उसाच्या रसाचे पैसे पाहून त्याला आपल्या मळ्यातला ऊस आठवला नसता तरच नवल ! गावाहून येणाऱ्या माणसांना टाळत तो तिथे काम करू लागला. उसाच्या मोळ्या वाहताना दमछाक होई. एवढेच काम आपण घरी केले असते तर... असा विचार त्याच्या मनात येऊन गेला.

त्या पहिल्या रात्री तिघांनी फोनवरून एकमेकांना आपापली नोकरी कशी छान आहे, आरामशीर आहे, असे खोटेखोटेच सांगितले. इकडे रामराव व त्यांची पत्नी आपल्या मुलांच्या विचाराने व्याकूळ झाले होते. रामराव पत्नीला धीर देत म्हणायचे, “अगं, मुलं काय वनवासाला नाही गेली. त्यांच्या पंखांची ताकद नको का अजमावायला ? मीच शककल लढवली आहे ही.”

एक महिन्यानंतर, एके दिवशी तिघेही मुले अगदी अशक्त होऊन, थकून घरी आली. रामराव नुकतेच शेतावरून आले होते. मुलांच्या दुर्मुखलेल्या चेहऱ्यांकडे पाहून त्यांना दया आली; पण ते काहीच बोलले नाहीत. शेवटी मुलेच म्हणाली, “बाबा, आम्ही चुकलो. एका महिन्यात दहा हजार रुपये आम्ही कमवू शकलो नाही. आम्हांला माफ करा.”

थोरला म्हणाला, “बाबा, माझ्या लक्षात आलंय, की बाहेर इतके कष्ट करण्यापेक्षा आपल्याच शेतात आम्ही राबलो तर अधिक पैसे मिळतील.” “शिवाय आपल्या मर्जीप्रमाणे नि सवडीप्रमाणे काम करायला मिळेल”, धाकटा म्हणाला. “तुमच्या, घराच्या, गुरांच्या, पिकांच्या सहवासात राहता येईल. पैसेपण मिळतील, प्रेमही मिळेल.” मधला हळहळत बोलला. “उद्यापासून आम्ही तिघांही आपल्या शेतातच राबू नि शिवार फुलवू. नको आम्हांला कर्ज नि पैसे. तुम्ही फक्त आम्हांला मार्गदर्शन करा.” तिघेही बोलले.

रामराव व त्यांच्या पत्नीच्या डोळ्यांत पाणी आले. रामराव पुढे होत म्हणाले, “मुलांनो ! शहरात

नोकरी मिळवण्यापेक्षा तुमची कष्ट करण्याची क्षमता तुम्ही नक्कीच ओळखली आहे. बाळांनो, हेच मी तुम्हांला सांगत होतो. आपली स्वतःची पिकाऊ जमीन असताना का इकडे तिकडे भटकायचं? हातचं सोडून पळत्याच्या मागं लागायचं? न लाजता शेतीची कामं करा, स्वाभिमानानं जगा. या काळ्या आईची जितकी सेवा कराल, तितका फायदा तुम्हांला होईल. हा माझा अनुभव आहे.”

मुलांनी माना डोलावल्या. त्यांच्या डोळ्यांतला आत्मविश्वास पाहून रामराव मनोमन निश्चित झाले.

शब्दार्थ : हातभार लावणे - मदत करणे. चिंतेने मन ग्रासणे - काळजी वाटणे. दुःस्वप्न - वाईट स्वप्न. फिकीर नसणे - काळजी नसणे. सुनावणे - ऐकवणे. वावर - शेत. दमछाक होणे - खूप थकणे. दुर्मुखलेला चेहरा - उदास चेहरा. हळहळत बोलणे - वाईट वाटून बोलणे. निश्चित होणे - चिंतामुक्त होणे.

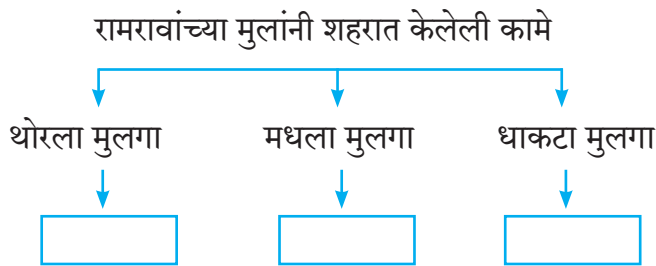
स्वाध्याय

प्र. १. का ते लिहा.

- (अ) रामरावांचे मन चिंतेने ग्रासले होते.
- (आ) किराणा दुकानाचे मालक थोरल्याला रागावले.
- (इ) धाकट्या मुलाला मळ्यातला ऊस आठवला.
- (ई) रामराव मनोमन निश्चित झाले.

प्र. २. खालील आकृती पूर्ण करा.

प्र. ३. खाली दिलेल्या उदाहरणाप्रमाणे दिलेल्या वाक्यांवरून प्रश्न तयार करा.

उदाहरणार्थ, वाक्य- रामरावांनी कागदपत्रांची जमवाजमव केली.

प्रश्न- (१) रामरावांनी कशाची जमवाजमव केली? (२) कागदपत्रांची जमवाजमव कोणी केली?

याप्रमाणे पुढे दिलेल्या वाक्यांच्या आधारे प्रश्न तयार करा.

(१) थोरल्याने पोत्यातले मूठभर शेंगदाणे उचलले.

(२) रामराव शेतावरून घरी आले होते.

चर्चा करा. सांगा.

- रामरावांनी बँकेच्या व्यवस्थापकांशी काय चर्चा केली असेल, याची कल्पना करून त्या दोघांतला संवाद वर्गात सादर करा.
- या पाठातून तुम्हांला कोणता संदेश मिळाला त्याबाबत मित्रांशी चर्चा करा.

खेळूया शब्दांशी.

(अ) खालील वाक्यप्रचार व त्यांचे अर्थ यांच्या योग्य जोड्या लावा.

वाक्यप्रचार

अर्थ

(अ) शून्यातून विश्व निर्माण करणे.	(१) युक्ती करणे.
(आ) कानोसा घेणे.	(२) प्रतिकूल परिस्थितीत मोठे यश साध्य करणे.
(इ) जीव घाबराघुबरा होणे.	(३) चाहूल घेणे.
(ई) शककल लढवणे.	(४) खूप घाबरणे.

(आ) एकाच अर्थाचे दोन शब्द एकत्र येऊन तयार झालेले खालील शब्द वाचा. यांसारख्या आणखी जोडशब्दांची यादी तयार करा.

दंगामस्ती, चेष्टामस्करी, धनदौलत, काबाडकष्ट, अक्कलहुशारी.

(इ) खालील शब्द अभ्यासा. एका शब्दाचे संदर्भानुसार वेगवेगळे अर्थ होतात. यांसारखे आणखी शब्द शोधा व त्यांचे अर्थ लिहा.

उदा., (१) वावर = ये-जा करणे (२) पाट = शेतातील पाण्याचा ओहोळ

वावर = शेत

पाट = बसण्याचे आसन

(ई) खालील शब्द वाचा. वहीत लिहा.

गृहपाठ, पृथ्वी, कृती, आकृती, तृण, शृंखला, वृषाली, कृतज्ञ, मृदा.

उपक्रम :

- (अ) शेतीसाठी वापरल्या जाणाऱ्या अवजारांची चित्रे गोळा करा. वहीत चिकटवा. प्रत्येक चित्राखाली त्याचे नाव व उपयोग लिहा.
- (आ) तुमच्या गावात शेतीविषयक प्रदर्शन भरल्यास त्या प्रदर्शनाला पालकांसोबत भेट द्या. प्रदर्शनात असणाऱ्या वस्तूंची यादी करा.

आपण समजून घेऊया.

- (अ) सीता, समीरा, नफीसा खूप चांगल्या मैत्रिणी आहेत.
- (आ) बाबांनी दुकानातून रमेशसाठी वही, पेन, कंपासपेटी आणली.

वाक्य वाचताना विशिष्ट शब्दानंतर आपण थोडे थांबतो, तेव्हा त्या शब्दानंतर ‘,’ असे चिन्ह दिले जाते. या चिन्हाला स्वल्पविराम म्हणतात.